

Isbjörnarnas barnkammare

Kung Karls land, en isolerad ögrupp öster om Västspetsbergen, har genom fridlysning blivit ett slags barnkammare för isbjörnar. När SVEN GILLSÄTER och hans kamrater efter en besvärlig sjöresa längs 79:de breddgraden nådde öarna, kunde de på stränderna räkna drygt tjugotalet isbjörnar, som lockats fram av den aptitretande doften från sälspäck lagt på båtens heta avgasrör.

En ensam, hungrig isbjörn lafsade längs den svartstenade stranden på Svenskön, utan mål, utan brådskas. Då och då kisade han ut över den blå havsvidden, Barents hav, men inte ett enda isberg blixtrade i soldiset, inte en endaste säl var inom synhåll. Ingenting lockade honom att väta den smutsiga pälsen. För att ha någonting att göra fnasade nosen ned i tångbankarna som sköljts iland av dyningarna. Det var länge sedan nu som de vita tandraderna slet i fet storkobb eller ringsål. En opatilllig ruska, några gröna grässtrån, en knippa stellaria aktiviserade tarm-luddet några minuter.

Just som han sjönk ned på bakhasorna för en stunds meditation träffades näsvingarna av en underbar, aptitretande vittring. Var det inte doften av sälspäck som kom svepande över bergens svart-vita lapptäcke?

Det var någonting som vagabonden på Kung Karls land inte kunde stå emot, han måste genast se efter vad det var. Kanske hade nån kollega slagit en säl och kanske förätit sig så det blivit lite rester över.

Skraelstenarna rasade nedför branten bakom den ensamma isbjörnen. Klorna bet sig fast i kala klipphällar. Ibland rev de loss väldiga snöblock ur smältdrivorna.

Från toppen fick han så bekräftelse på att någonting matnyttigt fanns att hämta. För långt nere under honom låg en liten farkost i den halvmånformade bukten vid en liten ö. Det var därifrån som den förföriska vittringen kom. Farkosten såg alldeles övergiven ut.

Men i motorbåtens inre låg jag och mina två kamrater, uttrötade efter en stormig resa. Vi hade tagit oss fram till den isolerade arkipelagen för att om möjligt hjälpa några ornitologer, som rapporterat över radion att de var omringade av hungriga isbjörnar och ville därifrån. Men själva önskade vi ingenting högre än att få massor med isbjörnar inom skothåll för våra kameror. Vi hade balanserat oss fram på 79:de breddgraden från Wilhelmsön, genom Erik Eriksundet mot Kungsön på Kung Karls land.

Sträckan över öppna havet skulle inte behövt ta mer än tolv timmar för vår femton hästkrafters diesel. Men när land var ur sikte kom nordosten och det så bestämt att vi inte nådde någon vart trots att motorn arbetade för fullt.

Till sist fanns inget annat val än att länsa undan och försöka komma in i lä av Svenskön. Rullningen ökade våldsamt och vi började lida av sjösjuka. En frivakt rullade insurrad i sovsäcken ner från sin koj. Roderratten delade upp sig i sektioner och lappades nödortfigt ihop med röd tejp.

Efter ett oändligt antal timmar var vi dock inne i lä under Svenskön. Vi styrde ner mot sydändan och fann en bra ankringsplats vid Antarcicön, där Johan Sörensen genast brasade biff av ungsäl.

Det var det stekoset som isbjörnen fått nys

på. När Fred Baldwin, nymornad och väl påpälsad, stumpade upp på däck för att dra upp ankaret, blev det plötsligt stor uppståndelse.

— Grabbar, skrek Fred. Där är han, en stor isbjörn som kikar på oss från stranden. Skynda er upp!

Sannerligen! På trettio meters håll satt den hungrige och glodde på oss medan en svärm vitfågel singlar över hans huvud. Det var vårt första möte med den rättmätige härskaren över Kung Karls ödsliga och obeboeliga land.

När vi gled närmare in på stranden knallade han iväg längs tånghögarna och gick så småningom i sjön igen, då han nog tyckte att vi blev för närgångna. Vi kom så nära att vi utan svårighet kunnat lugga honom i pälsen, rycka honom i öronen. Det är på det sättet som polartrakternas safarijägare skjuter isbjörn. En jaktform som de sedan har mage att skryta med och kalla storviltjakt. I vatnet har inte isbjörnen minsta sportsliga chans att klara sig. Ett kulgevär hade inte varit nödvändigt, det hade räckt med en slaktmask. När vi lämnade vår vackra isbjörn åt sig själv, var han så trött att han genast gick upp på land och skakade vatnet ur pälsen.

Det blev tätt mellan björnmötena sedan. Strax innanför sydnosen på Kap Hammerfest fick vi in en ny gulpäls i kikaren. Han låg högt uppe på strandbrinken och kåkade på något fågelkadaver, en självspilling från kryckjeklipporna ovanför, där en enorm fågelkonsert ekade över det sterila landskapet.

Den här bjässen, för det var en verklig bjässe på minst fyrahundra kilo, blev en smula

Johan Sörensen lägger sälspäck på avgasröret.

överraskad. Han hade väl inte räknat med besök. När tre skäggiga ansikten stack upp ovanför ett klippblock framför honom, gick han genast upp på bakbenen. Stod länge och väl och kisade mot oss med framlabbarna hängande över magen. Fnyste åt oss flera gånger och visade tänderna. Vi förstod honom, han ville vara i fred. Men något bråk önskade han inte ställa till med. Han lunkade iväg över surmarkerna närmast stranden. Vände sig om då och då, stannade och lyssnade på ett visssande amerikanske kamrat, skakade på huvudet, när vi skrek åt honom att vänta ett slag.

Vädret kring de tre öarna som utgör Kung Karls land visade sig inte det minsta gästvänligt. Dygn efter dygn med stormdrev, kalldimmor och hårda stormbyar från norr. Skyddet av hamnar saknades så gott som helt, och därför gällde det att aldrig släppa uppsikten.

Någon timme då och då lättade det upp och sikten blev bättre. Vid ett tillfälle fick vi se ett mycket vackert björnspar på en jättelång snödriva, som sluttade brant ned i havet, och vi beslöt att gå iland. Roddbåten drogs upp på stenstranden och Fred och jag startade vandringen över den hårda och hala snödrivan mot spåret hundra meter längre bort. Helt oväntat stod vi plötsligt mitt över ett håll i snön och upptäckte en björnhona med ungar tre meter under oss. Vi möttes av ett fruktansvärt vrål. Fred skrek till.

— Skynda dej Sven. Vi måste sticka!

Det var en ganska överflödigt uppmärksam jag var redan på väg därifrån i vild flykt med min tunga kamerautrustning. Vägade jag inte ens se mig om. Hasade, halkade, rutschade på is för snödrivan och isvallarna. Fred gjorde likadant. Det var tur att han slapp ta till geväret. Han hade knappast hunnit sikta och trycka av om björnhonan kastat sig ur hålet. Det kan ha varit mycket snabbt.

Vi var väldigt försiktiga i fortsättningen under våra landexkursioner och gjorde stora kringgående rörelser runt hålorna. Det fanns gott om sådana. En del låg högt uppe på berg och vi fick aldrig riktigt klart för oss, de var bebodda eller ej. Ibland verkade det som familjen hade varit ute och motionerat. Björnmor hade åkt kana utför snödrivan och ungarerna på båda sidor om sig. De glattat och norna liknade vattenspolade rännor i en park.

Isbjörnhonan föder sina ungar under december och januari, och liksom hos brunbjörnar sker det i idet, vilket kan vara en snödriva ute i drivisen eller tydligen helst på Kung Karls land. Honan lämnar idet ett par, tre månader därefter, och ungarerna, oftast är de två, följer som rultiga, vita ulltassar följa henne på turerna. Hon följer dem ner till havet för att låra dem simma. Men när hon smyger sig förbi sälbytet bland drivisens upptornade block de snällt hålla sig på avstånd. Lyder de vänder hon om och daskar till dem.

Så en dag kantrade vinden och vädret

I full fart rusar fem isbjörnar mot stranden sedan de fått vittring på säl.

nade. En svag sydlig bris drev iväg med våra vittringar in över ön. Johan skar strimlor av säl och la dem över spisrörets mynning. Bränt sälspäck skulle väcka hunger hos isbjörnarna på Kungön. Vi tänkte bjuda på fest i Pikebukta, en trevlig liten vik.

Efter en stunds väntan avtecknade sig mycket riktigt tre gulvita klunsar i kikaren. I hög takt på väg mot vår vik. Johan och Fred satte ut roddbåten och tog sig iland med en hel hink sälstrimlor, som de la ut som ett band uppöver stranden.

Under tiden råkade jag från båten upptäcka några andra björnar, som dök upp bakom ett par klippor. I språng mot det dukade bordet jag gallskrek åt Johan och Fred, de började springa ner mot roddbåten och nådde den bara några sekunder före den första isbjörnen, som genast hoppade efter i vattnet. Nästa björn följde snabbt efter. Johan rodde för livet med en björn om styrbord och en i aktern ut mot vår bit. Fred sart med reservåran färdig att klappa till den som anträdde först.

Men björnarna tappade farten och Johan och Fred kom snabbt ombord och andades ut. Inom kort hade fem björnar samlats på

strandens. Det var ett trevligt sällskap. En hona med fjolårstvillingar och två ensamma honor. De satte igång med att festa på våra läckerheter, som kryckjorna för länge sedan upptäckt och skrånande ville vara ensamma om.

Sedan slog sig hela björnsällskapet ner och väntade på mer. Vi slängde ut ett ordentligt stycke sälspäck i vattnet med ett plask. De två ensambjörnarna blängde åt varann, ingen vågade liksom ta första steget.

Björnen med ungarna var djärvare. Hon slängde sig i vattnet och ungarna efter. Men späckstycket hade sjunkit. Mamman doppade huvudet under vattenytan, upptäckte matbiten och sjönk som ett spett genom det klara vattnet. Därpå drog hon iväg mot stranden med bytet och med ungarna i kölvattnet.

Nu kom också de båda andra honorna. De fick nästa stycke. Björnarna morskade upp sig allt mer. Det verkade som om de ville kliva ombord för att påskynda tilldelningen. Till slut var vi tvungna att lägga spärrelld med geväret framför nosen på en av bamsarna. Vattnet stänkte upp på hennes nos. Då var hon bara tre meter från oss.

Vi fick verkligen belegg för att Kung Karls

land är »isbjörnarnas barnkammare». Under fem dygn hade vi kontakt med tjugoen björnar och ändå lyckades vi på grund av det vanskliga vädret inte runda hela ögruppen.

Det verkar alltså inte vara någon direkt fara för att isbjörnen ska utrotas i likhet med grönlandsvalen och valrossen. Öarna är fridlysta genom norskt initiativ men däremot inte farvattnen runt omkring.

Både på Vitön och på den väldiga glaciärön Nordostlandet finns säkert en hel del isbjörnar. Vissa år uppträder isbjörnen ända nere vid Västspetsbergens sydspets. I somras upptäcktes isbjörnspar på Newton toppen, 1.712 m.ö.h., Spetsbergens högsta punkt. Men beståndet av denne polarisens vackra vagabond kan snabbt decimeras genom den utveckling som dessa områden genomgår. Kanske blir det nödvändigt med totalfridlysning och stränga straff för okynnesskytte.

Nå, men våra stackars ornitologer då? Blev de uppätta av isbjörnarna? Så allvarligt blev det nu inte, de klarade sig helskinnade från äventyret. Vi behövde aldrig inskrida. Ett norskt expeditionsfartyg styrde ner till Kung Karls land och plockade upp dem.